

Hindamise hea tava

Preambula

Hea tava koondab põhimõtteid, milles on kokku leppinud Eesti Hindamise Ühingu ESTES¹ liikmed ja riigiasutuste hindamiskoordinaatoreid koondav Hindamise Juhtkomisjon², ning on kasutusel suunisena, millest mainitud osapooled oma tegevuses lähtuvad. Hea tava on sündinud kollektiivse arutelu tulemusena ja täieneb rakendamise käigus.

Hea tava eesmärk on aidata kaasa hindamiste kvaliteedi tõusule ning arendada ühiseid arusaamu hindamise sisust ja protsessist. Tava taotleb Eesti hindamiskultuuri arengut ja hindamistegevuse professionaalsemaks muutumist.

Hindamise all peetakse silmas süsteemset ja sõltumatut hinnangute andmist tegevusele, projektile, programmile, strateegiale, institutsiooni toimimisele jms. Tavaliselt on hindamise eesmärk kogemustest õppida ja anda otsustajatele teavet oma tegevuste tulemuslikkuse kohta.

Hea tava on järgimiseks kõigile, kes hindamises osalevad või seda mõjutavad — tellijatele, hindajatele, hinnatavatele osapooltele, koostööpartneritele ja kasutajatele. Tava annab ülevaate põhimõtetest, millest hindamise osapooled lähtuvad. Hea tava on tegevussuuniste raamistik, mitte hindamise meetodiline juhispakub parimate praktikate najal tuge Eestis enamlevinud hindamisega seotud kitsaskohtade leevendamisele.

Hindamise häid praktikaid kirjeldatakse hindamisprotsessi osade kaupa: hindamisprojektide planeerimine, hindamisülesande püstitus, hindamise teostamine ning hindamistulemuste levitamine ja rakendamine.

1. Hindamisprojektide planeerimine

1.1. Hindamine on hästi ajastatud ning selle vajadus ja eesmärgid on üheselt mõistetavad ning selged

- 1.1.1. Hindamist planeeritakse aegsalt, et tulemusi saaks kasutada (tulevaste) tegevuste parendamiseks. Ühelt poolt tuleb arvestada kvaliteetse hindamise teostamise ajamahukuse ja ettenägematute asjaoludega ja teisalt tõsiasjaga, et tegevuste mõju ei pruugi ilmned kohe, mistõttu ei saa mõjusid enamasti kohe pärast tegevuste lõppu hinnata.
- 1.1.2. Hindamist tasub ette võtta üksnes siis, kui ollakse valmis hindamistulemusi kasutama.
- 1.1.3. Hindamise fookus ja eesmärgid on selged (st mida ja milleks hinnatakse).

1.2. Enne hindamist veendutakse selle võimalikkuses

- 1.2.1. Hindamise planeeriija veendub enne hindamise ette võtmist, kas seda on valitud tingimustel võimalik teostada (st kas püstitatud küsimustele on võimalik etteantud

¹ Eesti Hindamise Ühingu ESTES loodi 2010. aasta lõpus eesmärgiga toetada hindamisvaldkonnas tegutsevate või vastavaid kompetentse evivate organisatsioonide ja inimeste koostööd, soodustada teadmiste- ja kaasamis põhise poliitika ja strateegiate kujundamist ja arengut Eestis ning tõsta Eestis läbiviidavate hindamiste professionaalset ja eetilist taset ning hindamisalast teadlikkust ja kultuuri.

² Hindamise Juhtkomisjon (HJK) koondab avaliku sektori organisatsioonide hindamiste koordinaatoreid. Hindamise juhtkomisjonis osalevad ...

konkreetsusastmel vastata, kas hinnangute andmiseks vajalikud andmed on olemas või hangitavad jne.)

- 1.2.2. Hindamist lihtsustab see, et hindamisele on mõeldud juba tegevusi planeerides, neid ellu viies on regulaarselt kogutud seireandmeid ja hindamisega on arvestatud ka tegevuste eelarves.
- 1.2.3. Kvaliteetse tulemuse tagamiseks peavad hindamise mahukus ja ressursid olema omavahel kooskõlas.

1.3. Hindamise osapooled on erapooletud ja eelarvamusteta ning huvirühmadele mõeldakse varakult

- 1.3.1. Hindamise meetoditesse, analüüsi tulemustesse ja erinevatesse osapooltesse suhtutakse eelarvamustevabalt.
- 1.3.2. Erapooletus eeldab kõigi osapoolte arvamuste ära kuulamist.
- 1.3.3. Et hindamine tooks suuremat kasu, arvestatakse huvirühmadega juba lähteülesande koostamisel. Selleks täpsustatakse huvirühmad ja nende vajadused ning kaasatakse erinevad osapooled varakult.

1.4. Hindajad on oma tegevuses sõltumatud

- 1.4.1. Hindamise funktsioon tuleks eristada tegevuste elluviimise funktsioonist, et tagada läbipaistvus ja sõltumatus hinnangute andmisel ning vähendada järelduste kallutatuse riski.
- 1.4.2. Hindaja ei ole varem isiku tasandil olnud seotud hinnatavate poliitikameetmete ja tegevuste väljatöötamise ega elluviimisega.
- 1.4.3. Hindaja ei ole olnud ega ole lähitulevikus kasusaaja hinnatavast tegevusest.
- 1.4.4. Alati ei ole huvide konflikti võimalik vältida. Sel puhul on oluline osapooli võimalikust konfliktist varakult teavitada ning probleemiga läbipaistvalt ja ausalt tegeleda, et see kompromiteeriks hindamise protsessi ja tulemusi võimalikult vähe.

2. Hindamisülesande püstitus³ ja pakkumuste koostamine

2.1. Protsess lähteülesande koostamisest kuni hindaja väljavalimiseni on avatud ja õiglane

- 2.1.1. Hindamise lähteülesande koostamisel, teostaja otsimisel ja valikul ja pakkumuste koostamisel lähtutakse avatuse, õigluse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest.
- 2.1.2. Austatakse intellektuaalomandit ja autori isiklikke ja varalisi õigusi nii pakkumuste kui analüüsitulemuste kasutamisel.

2.2. Vajadusel korraldab Tellija hanke ulatuse määratlemiseks võimalike pakkujate või ekspertidega avatud ja läbipaistvaid eelkonsultatsioone

- 2.2.1. Asjakohase, realistliku ja praktilise lähteülesande koostamiseks võib Tellija vajadusel konsulteerida hindamisülesande püstitamisel huvitatud osapooltega.
- 2.2.2. Eelkonsultatsioonid on avatud ja läbipaistvad.

³ Hindamisülesande püstituse all mõeldakse hindamise lähteülesande kirjeldust. Juhul, kui hindamine ostetakse sisse organisatsiooniväliselt osapooltelt, loetakse ülesandepüstituse hulka ka tellija kirjeldust täpsustav pakkumus.

2.3. Hindamise teostamisele eelneb lähteülesanne, mis kirjeldab selgelt ja piisava põhjalikkusega hindamise eesmärki ja ootuseid, hindamise protsessi, oodatavat väljundit ja piiranguid

- 2.3.1. Lähteülesanne on sõnastatud selgelt ja täpselt, pidades silmas huvitatud osapoolte infovajadust. See aitab vältida valedest ootustest tekkivaid arusaamatusi.
- 2.3.2. Lähteülesanne kirjeldab täpselt ja piisavalt hindamise konteksti, vajalikkust, eesmärki, ulatust, hindamiskriteeriumeid ja -küsimusi, ootusi metoodika osas, ajakava, töökorraldust, eelarvet, oodatavat väljundit, aruandlust ning hindamistulemuste kasutamist.
- 2.3.3. Eesmärgid ja uurimisküsimused on omavahel seotud, selged ja hästi struktureeritud.
- 2.3.4. Lähteülesanne kirjeldab teadaolevaid hindamise jaoks olulisi andmeid ja nende allikaid. Seejuures täpsustatakse olemasolevate andmete kättesaadavust.
- 2.3.5. Lähteülesanne kirjeldab hindamisega seotud piiranguid, mis võivad rakenduda nt ajakavale, eelarvele, andmete kättesaadavusele, hindamistulemuste avalikustamisele ja kasutamisele.

2.4. Ajakava arvestab hindamise tegevuskava või pakkumuse koostamise ning hindamise mahukuse ja ulatusega

- 2.4.1. Pakkumuse koostamise ajakava arvestab lähteülesandes toodud nõuete keerukusega (sh nõuded ekspertmeeskonnale, metoodika kirjeldamise mahukus, nõutavate dokumentide koostamiseks ja saamiseks kuluv aeg).
- 2.4.2. Hindamise teostamise kavandatav ajakava arvestab hindamise ettevalmistuse ja analüüsi ajakulu, tulemuste saamise ajalise vajaduse, andmekogumise keerukuse, andmete olemasolu ja kvaliteedi, hindamise ja osapooltega seotud piirangute (nt osapoolte puhkusteperiood, valdkondlikest eripäradest tulenevad intensiivsed perioodid jms) ning aruandluse koostamise ning kommenteerimisperioodiga.

2.5. Nõuded Hindajale vastavad hindamise mahule ja keerukusele

- 2.5.1. Nõuded Hindajale on kooskõlas töö sisu, hindamisvaldkonna ning ülesannete keerukusega. Seejuures arvestatakse seda, milline kogemus, erialane taust ja hindamismeeskonna suurus on töö tegemiseks vajalik (sh pööratakse tähelepanu hariduse ja kogemuse tasakaalule).
- 2.5.2. Nõuded hindamist läbiviivale organisatsioonile ning ekspertidele on asjakohased ning ei välista ega eelista ühtegi hindajat ega pakkujat.

2.6. Nõuded metoodikale ei ole liialt piiravad

- 2.6.1. Kindlad nõuded metoodika osas on täpsustatud, kuid Hindajatele jääb ülejäänus osas võimalus pakkuda välja hindamise eesmärgist, piirangutest ja ressursidest lähtuv lahendus.
- 2.6.2. Juhul, kui metoodika on lähteülesandes väga detailselt määratletud, on mõttekas jätta Pakkujale võimalus pakkuda soovi korral välja sama tulemust tagav alternatiivne metoodika, et mitte välistada teisi võimalikke häid lahendusi.

2.7. Pakkumus lähtub tellija eesmärkidest ning kajastab nende saavutamist realistlikult

- 2.7.1. Pakkumus lähtub hindamise tellija huvidest ja eesmärkidest.
- 2.7.2. Hindaja esitab pakkumuse, mida ta on valmis ja võimeline ellu viima.
- 2.7.3. Pakkumuses toodud informatsioon on tõene ja kallutamata.
- 2.7.4. Pakkujal on pakkumuse esitamisel hoolikas ning järgib kvalifitseerimise nõudeid.
- 2.7.5. Pakkumuses lubatud eksperdid osalevad hindamistöös pakkumuses väljatoodud mahus.

2.8. Pakkumus on terviklik ning selge

- 2.8.1. Pakkumuse peegeldab pakkumuses oma arusaama lähteülesandest.
- 2.8.2. Pakkumus kirjeldab selgelt, terviklikult ja piisava põhjalikkusega hindamise teostamise meetodikat, protsessi, ajakava, meeskonda ning meeskonna rolle hindamise läbiviimisel.
- 2.8.3. Hindaja toob pakkumuses välja võimalikud hindamisega seotud riskid ja nende ennetamise viisid.
- 2.8.4. Pakkumus on läbipaistev ja üheselt arusaadav.

2.9. Pakkumuste hindamiskriteeriumid on selged ja tasakaalustatud

- 2.9.1. Hindaja valimise kriteeriumid on läbipaistvad, piisavalt lahti kirjutatud ja üheselt arusaadavad.
- 2.9.2. Hindamiskriteeriumid on tasakaalus (nt hinna ja sisukriteeriumite tasakaal) ja sobituvad hanke olulisimate aspektidega.
- 2.9.3. Välditakse meetodikat moonutavaid kriteeriume (nt punktide otsene sõltumine intervjuude arvust).

2.10. Lähteülesande ja pakkumuse koostamisel on läbivaks põhimõtteks säästlikkus

- 2.10.1. Lähteülesande ja pakkumuse koostamisel arvestatakse kõigi osapoolte aja säästmise ning keskkonnasõbralikkusega.
- 2.10.2. Lähteülesandes ja pakkumuses kirjeldatakse vaid vajalikku. Seejuures arvestatakse vormide ühtsusega organisatsiooni korraldatavate erinevate hindamiste ning võimalusel ka organisatsioonide vahel (nt ühtse EuroPass CV vormi kasutamine).
- 2.10.3. Hindamisele esitatavates nõuetes arvestatakse nõuete vajalikkust ja eesmärgipärasust, sh kirjaliku aruandluse maht ja ajastatus jms.
- 2.10.4. Pakkumuses esitavad pakkujad lähteülesande seisukohalt olulist informatsiooni võimalikult selgelt ja täpselt.
- 2.10.5. Pakkumusega väljapakutud tegevused on vajalikud ja eesmärgipärased ning arvestavad osapoolte aja ning ressursi säästmise põhimõttega.

3. Hindamise teostamine

3.1. Hindamisprotseduurid on praktilised ja väldivad asjatut kahju

- 3.1.1. Hindamise teostamiseks valitakse tõendus põhised ja praktilised meetodid ning protseduurid, millega kaasneb võimalikult vähe lisatööd ja hinnatavate häirimist.
- 3.1.2. Hindamistulemused ei pruugi alati toetada hinnatavate huve ja soove. Sellisel juhul püüab Hindaja maksimeerida kasu ja vähendada asjatut kahju (nt liigset negatiivset kriitikat) hinnatavatele (eeldusel, et see ei riku hindamise järelduste ühtsust ega ole olemuselt kriminaalne).

3.2. Tellija ja Hindaja tagavad sujuva infovahetuse ja koostöö

- 3.2.1. Sujuvaks koostööks määravad Tellija ja Hindaja hindamisprojekti kontaktsikud, kes lepivad hindamise alguses kokku ka koosolekute vajaduse ja läbiviimise sageduse.
- 3.2.2. Hindamise aruandlus tagab piisava infovahetuse, kuid ei ole osapooltele koormav ega suuna hindamisprojekti ressursse hindamise sisult eemale.
- 3.2.3. Hindamistulemused ning aruanded tehakse hinnatavatele kättesaadavaks selliselt, et neid saab vajalike otsuste langetamiseks õigeaegselt kasutada.
- 3.2.4. Hindaja teavitab Tellijat õigeaegselt hindamise käigus ilmnevatest asjaoludest, mis nõuavad muudatuste tegemist esialgsetesse hindamisküsimustesse, nendele vastamise meetodikasse vms. Hindaja ja Tellija ühise arutelu tulemusena otsustatakse muudatuste tegemise otstarbekus ja mõju ning vastavad asjaolud fikseeritakse kirjalikult.

3.3. Mõlemad osapooled annavad endast parima, et tagada andmete kättsaadavus ja usaldusväarsus

- 3.3.1. Hindamise edukaks teostamiseks on oluline, et Hindajale võimaldatakse ligipääs dokumentidele ja infole, mis on hindamise eesmärgi täitmiseks olulised ja piisavad.
- 3.3.2. Hindaja veendub, võimaluste piires, andmete usaldusväarsuses ning kirjeldab hindamise allikaid sellises ulatuses, mis võimaldaks hinnata nende usaldusväarsust.

3.4. Välditakse hindamisel kogutud andmete väärkasutamist ja tagatakse hindamisse panustanute konfidentsiaalsus

- 3.4.1. Osapooled lähtuvad andmekaitsereeglitest ning väldivad andmete väärkasutamist.
- 3.4.2. Tagatakse hindamisse panustanud isikutele konfidentsiaalsus isiku tasandil, kui ei ole kokku lepitud teisiti.

3.5. Hindamine teostatakse terviklikult ja tasakaalustatult, tuginedes metoodilisele mitmekesisusele ja rakendades vigade süstemaatilist kontrolli

- 3.5.1. Hindamistulemuste kallutatuse vältimiseks analüüsitakse kvalitatiivset ja kvantitatiivset infot süstemaatiliselt ja sobivalt, et vastata hindamisküsimustele piisava põhjalikkusega. Konkreetse hindamismetoodika valik sõltub hindamisküsimustest, andmete kvaliteedist ja kättsaadavusest. Valitud metoodikat kirjeldatakse selgelt, põhjendatakse, ning tuuakse välja võimalikud piirangud.
- 3.5.2. Metoodilise usaldusväarsuse tagamiseks on oluline erinevate infoallikate kasutamine, et võimaldada erinevatest allikatest tuleneva info võrdlemist ning põhjendatud järeldusteni jõudmist.
- 3.5.3. Kogutud, analüüsitud ja esitletud informatsiooni kontrollitakse võimalike vigade tuvastamiseks süstemaatiliselt, kasutades paralleelselt infokogumist, usaldusväarsuse teste vms. See aitab tagada hindamisjäreldeste ja soovitude usaldusväarsust.
- 3.5.4. Hindamine on terviklik ja tasakaalus, kui see käsitleb nii hindamisobjekti tugevusi kui nõrkusi. Viimaseid saab sageli leevendada olemasolevate tugevuste abil.

3.6. Hindamise järeldusteni ja soovitusteni jõudmine on läbipaistev ja põhjendatud

- 3.6.1. Hindamisaruanne on analüütiline. Järeldused ja soovitused tulenevad otseselt hindamistulemustest ning on piisavalt põhjendatud. Hindaja selgitab, millistel eeldustel ning milliseid protseduure kasutades nendeni jõuti.
- 3.6.2. Hindaja kirjeldab hindamist oluliselt mõjutanud piiranguid: miks need ilmnesisid, kas ja milliseid alternatiive käsitleti, millised olid piirangute tagajärjed ja kuidas need analüüsi ning järeldusi mõjutada võisid.

3.7. Tellijal on võimalus kõiki hindamistulemusi kommenteerida. Hindamistulemuste vastuvõtmisest võib keelduda juhul, kui planeeritust on esinenud olulisi kõrvalekaldeid

- 3.7.1. Tellijal on võimalik anda tagasisidet kõikidele tulemustele. Iga aruannet kommenteeritakse üldjuhul ühel korral, kirjalikult ning hindamise algul kokkulepitud viisil. Kui Tellija ja Hindaja jäävad mõne kommentaari osas eriarvamusele, kajastatakse seda aruandes eraldi eriarvamuste lehel.
- 3.7.2. Tellija ei või keelduda aruande vastuvõtmisest, kui see on koostatud kvaliteetselt, vastavalt kokkulepitud struktuurile, selleks on kasutatud usaldusväärseid andmeid ja kokkulepitud metoodikat ning hindamise järeldused ja soovitused põhinevad loogilisel voolul.

4. Tulemuste levitamine ja rakendamine

4.1. Hindamistulemused avalikustatakse ja neid levitatakse aktiivselt sellises vormis, et teave oleks olulistele huvirühmadele selgesti mõistetav ja lihtsasti kasutatav

- 4.1.1. Hindamistulemused on avalikud, kui ei ole olulist põhjust vastupidiseks.
- 4.1.2. Hindamistulemustest teavitamine on järjepidev ja dünaamiline osa hindamisprotsessis. Osapoolte kursishoidmine hindamisprojekti edenemisest aitab kaasa hindamisse positiivse suhtumise kujunemisele ja soovitude hilisemale ellurakendamisele.
- 4.1.3. Hindamistulemuste levitamisel lähtuvad osapooled põhimõttest, et need panustaksid hinnatavas valdkonnas olevate teadmiste ja hinnatud organisatsiooni arengusse.
- 4.1.4. Tellija ja Hindaja jagavad vastutust kõigile hindamisel mingil moel osalenutele või sellest mõjutatutele hindamistulemustele kasutajasõbraliku ligipääsu tagamise ja tulemuste levitamise eest. Levitamisel pööratakse tähelepanu võimalikult suure ühiskondliku kasu toomisele. Soodustatakse poliitilise, akadeemilise ja muu asjakohase arutelu tekitamist.
- 4.1.5. Hindajad esitavad hindamistulemused lihtsas ja selges keeles, et Tellija ja teised huvirühmad saaksid hindamisprotsessi, -tulemusi ja soovitusi raskusteta mõista.

4.2. Hindamistulemuste avalikustamisel tagatakse nende terviklikkus ja läbipaistvus ning pööratakse tähelepanu väärtõlgendamise riskile

- 4.2.1. Hindamistulemuste terviklikkust austatakse igas olukorras, ükskõik mis formaadis või meetodiga neid levitatakse (nt ei tsiteerita või publitseerita tulemusi nende konteksti arvestamata). Hindamistulemuste esitamine mõnele huvirühmale sisaldab alati kõiki olulisi tulemusi, mis võivad sellele huvirühmale huvi pakkuda, ja viiteid võimalikele teistele huvirühmadele kohaldatud esitlustele.
- 4.2.2. Hindamistulemused esitatakse asjakohase ulatusega, pöörates tähelepanu väär- ja eelarvamuste, erapoolikuse, moonutamise ja vigade ning mittesoovitud negatiivsete tagajärgede ennetamisele. Mõistlikkuse piirides üritavad Hindaja ja Tellija ennetada ja vältida oma töö väärkasutust teiste poolt.
- 4.2.3. Teades, et hindamine võib teatud huvirühmi negatiivselt mõjutada, viib Hindaja hindamise läbi ja esitleb tulemusi moel, mis peab lugu huvirühmade aust ja väärkusest. Ligipääs hindamistulemustele tagatakse viisil, mis austab konfidentsiaalsuslubadusi.

4.3. Tellija kindlustab asjakohase hindamise järeltegevuste süsteemi ja selle toimimise, et tagada töössevõetud hindamissoovituste sihipärane ja õigeaegne elluviimine ning hindamistulemuste seotus tulevikutegevustega

- 4.3.1. Hindamisaruande valmimise järel on soovitatav korraldada hindamisprotsessis osalenud peamistele osapooltele lõppkoosolek, mille eesmärk on ühiselt hinnata hindamistulemusi, hindamise eesmärkide saavutamist ning arutada esitatud soovitusi ja nende elluviimisplaane. Osapooled annavad üksteisele tagasisidet hindamise lõpparuande ja kogu hindamisprotsessi kvaliteedi kohta. See aitab järgmisi hindamisprojekte paremini planeerida ning tõstatada edasist hindamist või uurimist nõudvaid teemasid.
- 4.3.2. Tellija vastutab heakskiidetud hindamissoovituste sihipärase ja õigeaegse ellurakendamise ning selle tõhususe hindamise eest. Pärast hindamisprojekti lõppu võivad Tellija ja Hindaja kokkuleppel arutada plaanitud järeltegevusi.

Kokkuvõte

Kõigis hindamisprotsessi osades juhindutakse järgmistest üldistest väärtustest.

- **Inimväärikuse austamine:** hindamised viiakse läbi selliselt, et osalejatevahelisi kontakte iseloomustab vastastikune austus. Austatakse osapoolte õigusi, turvalisust, erinevusi ja eneseväärikust ning võetakse arvesse huvide ja väärtuste mitmekesisust. See aitab vältida osapoolte negatiivset suhtumist hindamisse, suurendab inimeste soovi hindamisse panustada ning tulemusi rakendada.
- **Praktilisus:** hindamised võetakse ette vaid juhul, kui on valmidus nende tulemusi aktiivselt kasutada. Kogu hindamisprotsess on üles ehitatud selliselt, et see aitaks maksimaalselt kaasa õppimisele ning hindamistulemuste kasutuselevõtule, mis omakorda aitab tagada hindamise eesmärgi saavutamist.
- **Süsteemsus:** hindamised ajastatakse selliselt, et nende tulemusi oleks võimalik õigel ajal arvesse võtta, ning hindamine viiakse läbi süsteemselt, tuginedes usaldusväärsetele andmetele. See aitab tagada hindamistulemuste kvaliteeti ning hindamistulemuste rakendatavust.
- **Asjatundlikkus:** hindajad ja tellijad on asjatundlikud ja professionaalsed ning täiendavad järjepidevalt oma ametialaseid oskuseid.
- **Erapooletus:** hindamine kaalub tasakaalustatult erinevaid arvamusi hinnatava tegevuse osas, kaasates eri osapooli, ja aitab seeläbi tagada hindamise tasakaalustatust.
- **Sõltumatus:** huvide konflikti ja kohatu surve vältimiseks peavad hindajad olema hindamise teostamisel sõltumatud, st nad ei tohi otseselt vastutada hinnatavate tegevuste või süsteemide kujundamise või elluviimise eest.
- **Läbipaistvus:** hindamisprotsess on avatud ja õiglane ning hindamistulemused avalikustatakse.
- **Säästlikkus:** hindamise teostamisel püütakse minimeerida koormust (nt aja- ja materiaalset kulu), kõigile osalejatele ühiskonnale ja keskkonnale.